

KAHRAMANMARAŞ İLİNİN COĞRAFI İŞARET POTANSİYELİNİN KIRSAL TURİZM AÇISINDAN DEĞERLENDİRİLMESİ

Mücahit Paksoy^{1, a*}

¹*Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi, Ziraat Fakültesi, Tarım Ekonomisi Bölümü,
Kahramanmaraş, Türkiye*

**Corresponding author:
E-mail: mpaksoy@ksu.edu.tr*

a: ORCID: 0000-0002-1037-1548

ÖZET. “Coğrafi işaretler, kendine özgü niteliği, ünü veya diğer özellikleri bakımından belirli bir yöre, alan, bölge veya ülke ile özdeşleşmiş bir ürünü gösteren işaretlerdir”. Coğrafi işaret tescili yalnız bir üreticinin haklarını değil, tescil belgesindeki şartlara uygun üretim yapan ve pazarlayan tüm üreticilerin haklarını korumaktadır. Coğrafi işaret tescili; üretim ve kaynağına dayalı özelliklerden dolayı belli bir üne kavuşmuş ürünleri korumak, aslına uygun şekilde üretmek ve gelecek kuşaklara aktarmak amacıyla yapılmaktadır. Bu sebeple kültürel açıdan da önem arz etmektedir. Kahramanmaraş ilinde kamu kurum ve kuruluşları ile işbirliği içinde “Maraş Dondurması, Maraş Burma Bileziği, Maraş Çöreği, Maraş Biberi, Maraş Tarhanası, Andırın Tırşığı, Kahramanmaraş Hartlap Bıçağı, Kahramanmaraş Oyma Ceviz Sandığı, Kahramanmaraş Yemenisi, Çağlayancerit Cevizi, Maraş File Nakışı, Maraş Sumak Eksisi Akiti, Maraş Parmak/Sıkma Peyniri, Maraş İşi/Maraş Sim Sırma, Afşin Koçovası Sarımsağı, Ravanda Şerbeti, Maraş Kelle Paçası, Maraş Camekanı, Maraş Rahlesi, Güllü Motifi, Andırın Andız Pekmezi, Maraş Eli Böğünde/Maraş Yanyana” olmak üzere 22 adet yöresel ürün coğrafi işaretli ürün olarak tescil edilmiştir. Bu çalışmada Kahramanmaraş ilinin coğrafi işaret potansiyeli ortaya konularak kırsal turizm açısından incelenecektir.

Anahtar Kelimeler: *Coğrafi işaret, Tarımsal Ürünler, El Sanatları, Kırsal Turizm, Kahramanmaraş*

EVALUATION OF GEOGRAPHICAL INDICATION POTENTIAL OF KAHRAMANMARAŞ PROVINCE IN TERMS OF RURAL TOURISM

ABSTRACT. Geographical indications are signs that indicate a product identified with a particular region, area, region or country in terms of its unique quality, reputation or other characteristics. Geographical indication registration does not protect the rights of a single manufacturer, but the rights of all those who produce and market in accordance with the conditions in the registration certificate. The purpose of geographical indication registration is to protect the products that have gained a certain reputation due to their production and source-based features, to produce them in accordance with their originals and to transfer them to future generations. For this reason, it is also culturally important. In cooperation with public institutions and organizations in Kahramanmaraş, 22 local products has been registered as a geographical indication named "Maraş Dondurması, Maraş Burma Bileziği, Maraş Çöreği, Maraş Biberi, Maraş Tarhanası, Andırın Tırşığı, Kahramanmaraş Hartlap Bicagi, Kahramanmaraş Oyma Ceviz Sandigi, Kahramanmaraş Yemenisi, Çağlayancerit Cevizi, Maraş File Nakisi, Maras Sumak Eksisi Akiti, Maras Parmak/Sıkma Peyniri, Maraş İsi/Maras Sim Sırma, Afsin Kocovasi Sarımsagi, Ravanda Serbeti, Maras Kelle Pacasi, Maraş Camekanı, Maras Rahlesi, Gullu Motifi, Andırın Andız Pekmezi, Maraş Eli Bogrunde/Maras Yanyana". In this study, the geographical indication potential of Kahramanmaraş province will be examined in terms of rural tourism.

Keywords: *Geographical Indication, Agricultural Products, Handicrafts, Rural Tourism, Kahramanmaraş*

GİRİŞ

Dünyada küreselleşmeyle beraber, yerele ait değerler daha çok rağbet görmekte, buna paralel olarak da yerele ait değerlerin korunmasının önemi de artmaktadır. Yöresel ürünler yerel kültürün önemli bir parçasıdır. Bu ürünlerin taklitlerine karşı korunması ve haksız rekabete uğramaması için birçok ülkede yasal düzenlemeler yapılmıştır. Coğrafi işaret, bu yasal düzenlemeler içinde etkisi en yüksek olanlardan birisidir. Coğrafi işaret sayesinde yöresel ürünler daha fazla ön plana çıkarılarak hem taklitlerine karşı koruma altına alınmakta hem de bulunduğu yörenin turizminin gelişmesine katkı sağlamaktadır. Ayrıca, coğrafi işaretleme ile yörenin kültürel değerlerinin tanıtımı ve korunması da mümkün olmaktadır. Yöresel ürün ve değerlerin coğrafi işaret kavramı ile yurt dışına ihraç edilmesiyle ülke ekonomisine önemli katkılar sağlanmaktadır (Genç, 2021).

“6769 sayılı Sınai Mülkiyet Kanununun 34’üncü maddesine göre; Coğrafi işaret, belirgin bir niteliği, ünü veya diğer özellikleri bakımından kökenin bulunduğu yöre, alan, bölge veya ülke ile özdeşleşmiş ürünü gösteren işarettir. Coğrafi işaretler, “menşe adı” ya da “mahreç işareti” olarak tescil edilir. Gıda, tarım, maden, el sanatları, sanayi ürünleri coğrafi işaret tesciline konu olabilir” (TPMK, 2022a).

“Bir ürünün, tüm veya esas nitelikleri belirli bir coğrafi alana ait doğal ve beşeri unsurlardan kaynaklanıyorsa bu durumdaki coğrafi işaretlere “menşe adı” denir. Ürünün üretimi, işlenmesi ve diğer işlemlerinin tümünün belirlenen coğrafi alanın sınırları içinde gerçekleşmesi gerekmektedir. Bu çerçevede menşe adı olarak tescil edilen coğrafi işaretlerin kaynaklandıkları yöre ile bağları çok kuvvetlidir” (TPMK, 2022a).

“Belirgin bir niteliği, ünü veya diğer özellikleri itibarıyla belirli bir coğrafi alan ile özdeşleşmiş olan; üretim, işleme ya da diğer işlemlerinden en az birinin belirlenmiş coğrafi alan içinde gerçekleşmesi gereken ürünlerin konu olduğu coğrafi işaretlere “mahreç işareti” denir. Hammaddesi veya üretim, işleme aşamalarından bir tanesi yörede gerçekleşen bir ürün mahreç işareti olarak tescillendiğinde diğer üretim ve işleme aşamaları kaynaklandığı yöre dışında da gerçekleştirilebilir” (TPMK, 2022a).

“Menşe adı veya mahreç işareti kapsamına girmeyen ilgili piyasada bir ürünü tarif etmek için geleneksel olarak en az otuz yıl süreyle kullanıldığı kanıtlanan adlar, aşağıdaki şartlardan en az birini sağlaması hâlinde geleneksel ürün adı olarak tanımlanır:

- a) Geleneksel üretim veya işleme yöntemi yahut geleneksel bileşimden kaynaklanması.
- b) Geleneksel hammadde veya malzemeden üretilmiş olması” (Resmi Gazete, 2017).

2022 yılı itibarıyla Türkiye’de 1281 coğrafi işaretli ürün tescil edilmiş olup, bunun %72,4’ü mahreç işareti, %27,2’si mahreç işareti, 0,4’ü ise geleneksel ürün adıdır. Halen tescil süreci devam eden 681 adet coğrafi işaret başvurusu bulunmaktadır (TPMK, 2022b; TPMK, 2022c).

Türkiye’de coğrafi işaretli ürünlerle ilgili olarak gerek ülke düzeyinde (Şahin ve Meral, 2012; Arıkan ve Taşçıoğlu, 2016; Kantaroğlu ve Demirbaş, 2018), gerekse il (Dayısoylu et al. 2017; Üzülmöz, 2020; Atik, 2022) ve tüketici (Şahin ve Meral, 2014; Atalay Oral ve Kılıç, 2018; Aytıp ve Çankaya, 2022) düzeyinde birçok çalışma bulunmaktadır.

Bu çalışmada Kahramanmaraş ilinin coğrafi işaret potansiyeli ortaya konularak, kırsal turizm açısından değerlendirilmesi amaçlanmıştır.

KAHRAMANMARAŞ İLİNDE COĞRAFI İŞARETLİ ÜRÜNLER

Türkiye’de 2022 yılı itibariyle 1281 adet coğrafi işaret tescilli ürün bulunmakta olup, bunun 22 adedi Kahramanmaraş iline aittir. Gaziantep ili çoğunluğu yöresel lezzetlerden oluşan 99 adet coğrafi işaret tescilli ürünle Türkiye’de ilk sırada yer almaktadır. Kahramanmaraş ili 22 adet tescilli ürünle en fazla coğrafi işaret tesciline sahip on sekizinci ildir. Bu ürünlerin 3’ü “menşe adı”, 19’u “mahreç işareti” olarak tescil edilmiştir. Coğrafi işaretli ürünlerin çoğu Kahramanmaraş Büyükşehir Belediyesi tarafından tescil ettirilmiştir (Çizelge 1).

Çizelge 1. Kahramanmaraş İlinde Tescilli Coğrafi İşaretli Ürünler

Coğrafi İşaret Ürün Adı	Tescil Tarihi	Tescil Türü
“Maraş Biberi”	2003	Menşe
“Çağlayancerit Cevizi”	2013	Menşe
“Afşin Koçovası Sarımsağı”	2021	Menşe
“Maraş Tarhanası”	2012	Mahreç
“Andırın Tirşiği”	2013	Mahreç
“Maraş Burma Bileziği”	2014	Mahreç
“Maraş Hartlap Bıçağı”	2017	Mahreç
“Maraş Oyma Ceyiz Sandığı”	2017	Mahreç
“Maraş Yemenisi”	2018	Mahreç
“Maraş File Nakışı”	2018	Mahreç
“Maraş Sumak Ekşisi Akıtı”	2018	Mahreç
“Maraş Dondurması”	2018	Mahreç
“Maraş Çöreği”	2020	Mahreç
“Maraş İşi (Sim Sırma)”	2021	Mahreç
“Maraş Parmak/Sıkma Peyniri”	2021	Mahreç
“Maraş Cemakanı”	2021	Mahreç
“Maraş Rahlesi”	2021	Mahreç
“Maraş Kelle Paçası”	2021	Mahreç
“Maraş Gülü Motifi”	2022	Mahreç
“Maraş Ravanda Şerbeti”	2022	Mahreç
“Andırın Andız Pekmezi”	2022	Mahreç
“Maraş Eli Böğründe/Maraş Yanyana”	2022	Mahreç

Kaynak: TPKM, 2022d.

Afşin Koçovası Sarımsağı

Maraş Biberi

Çağlayancerit Cevizi

Fotoğraf 1. Kahramanmaraş İli Menşe İşaretli Ürünler

Maras Dondurması

Maras Tarhanası

Maras Parmak/Sıkma Peyniri

Maras Çöreği

Maras Kelle Paçası

Maras Ravanda Şerbeti

Andırın Andız Pekmezi

Andırın Tirşığı

Maras Sumak Ekşisi Akıtı

Maras Eli Böğünde/Maras Yanyana

Maras Camekanı

Kahramanmaraş Oyma Ceviz Sandığı

Maras Rahlesi

Kahramanmaraş Yemenisi

Kahramanmaraş Hartlap Bıçağı

Fotoğraf 2. Kahramanmaraş İli Mahreç İşaretli Ürünler

Maraş İşi/Maraş Sim Sırma

Maraş File Nakışı

Maraş Gülü Motifi

Maraş Burma Bileziği

Fotoğraf 3. Kahramanmaraş İli Mahreç İşaretli Ürünler

Kahramanmaraş İlinde Coğrafi İşaret Tescili Devam Eden Ürünler

2022 yılı itibariyle Türk Patent ve Marka Kurumu (TPMK) tarafından Türkiye’de tescil süreci devam eden 681 adet Coğrafi işaret bulunmaktadır. Bu sayı her geçen yıl daha da artmaktadır. TPMK tarafından inceleme süreçleri devam eden başvuruların çoğu 2021 yılına ait başvurular olup, yöreye ait olduğuna ilişkin yeterli delilleri bulunmayan bazı başvurular ise 2016 yılından beri inceleme aşaması devam etmektedir. Kahramanmaraş ilinin incelemesi halen devam eden 11 adet başvurusu bulunmaktadır. 6’sı yöresel lezzet, 1’i el sanatı ve 4’ü tarım ürünü olan bu başvuruların listesi Çizelge 2’de gösterilmiştir.

Çizelge 2. Kahramanmaraş İlinde Coğrafi İşaret Tescili Devam Eden Ürünler

Coğrafi İşaret Ürün Adı	Başvuru Tarihi	Tescil Türü
“Maraş Bakır El İşlemesi”	2021	Mahreç
“Maraş Bertiz Kabarcık Üzümü”	2021	Menşe
“Maraş Cevizi (Maraş 18)”	2021	Menşe
“Maraş Ekşili Çorba”	2021	Mahreç
“Maraş Fıstık Ezmesi”	2016	Mahreç
“Maraş Gün Pekmezi / Maraş Kara Pekmez”	2021	Mahreç
“Maraş Samsası”	2021	Mahreç
“Maraş Çiriş Böreği”	2021	Mahreç
“Pazarcık Beşçeşme Sarımsağı”	2022	Menşe
“Remikdağı Balı”	2022	Menşe

Kaynak: TPMK, 2022d.

Kahramanmaraş İlini Kapsayan Diğer Coğrafi İşaretli Ürünler

Coğrafi işaretli ürünler, sınırları tescilde yer alan bölgenin dışına da çıkabilmektedir. Bu durumda tescil belgesinde belirtilen sınırlar içerisine giren alanlarda da bu ürünler

yetiştirilmektedir. Nitekim “**Malatya Kayısı**’nın”, Elbistan ilçesinde, “**Antep Fıstığı**’nın” ise Kahramanmaraş ilinde yetiştirilebileceği tescil belgelerinde belirtilmiştir. Aynı şekilde “**Maraş Biberi**’nin” tescil belgesinde Şanlıurfa, Gaziantep, Adıyaman, Kilis ve Hatay illerinden oluşan bölgeye de yayıldığı belirtilmiştir (Köleli, 2022).

Acknowledgments. Bu çalışma 19-21 Ekim 2022 tarihlerinde Antalya’da gerçekleştirilen “6th International Rural Tourism and Development Congress”de sözlü bildiri olarak sunulmuştur.

SONUÇ VE ÖNERİLER

Kahramanmaraş ili, Akdeniz bölgesini İç Anadolu, Güneydoğu ve Doğu Anadolu bölgesine bağlayan bir geçiş bölgesi olması ve geçmişten günümüze çeşitli medeniyetlere ev sahipliği yapması dolayısıyla coğrafi işaret açısından zengin bir potansiyeli bünyesinde barındırmaktadır.

Kırsal alanlardaki ekonomik ve sosyal hayatın değişmesiyle birlikte, yöresel ürünlerin korunması ve sürdürülebilirliğinin sağlanması için sanayileşmesi büyük önem taşımaktadır. Kahramanmaraş’a özgü, “Maraş Dondurması, Maraş Tarhanası ve Maraş Biberi” gibi sıra dışı lezzetlerin, teknoloji ve gıda sanayisindeki gelişimlerle birlikte dünyanın dört bir yanına ulaşımı sağlanmaktadır.

Kahramanmaraş ilinde coğrafi işaret alan yöresel ürünler hem kırsal hem de alanda çoğunlukla kadınlar tarafından üretilmektedir. Bu açıdan baktığımızda kadın istihdamına önemli katkıda bulunmaktadır.

Yöresel yemekler ise gastronomi turizmi açısından önem arz etmektedir. Yerel kültürün en önemli kaynaklarından biri olan yöresel el sanatları aynı zamanda turistik bir ürün olmaları nedeniyle kırsal turizm açısından büyük potansiyel taşımaktadır.

KAYNAKÇA

- Arıkan, M., & Taşçıoğlu, Y., (2016). Avrupa Birliği’nde ve Türkiye’de Coğrafi İşaretli Ürünlerin Gelişimi ve Yasal Yapılanmanın İncelenmesi. *XII. Ulusal Tarım Ekonomisi Kongresi, Isparta*, 25-27 Mayıs 2016, 571-580.
- Atalay Oral, M., & Kılıç, R. (2018). Türkiye’deki Coğrafi İşaretli Tarımsal Ürünlere Karşı Tüketici Tutumlarının İncelenmesi. *2nd International Conference on Food and Agricultural Economics, Alanya/TURKEY*, 27-28th April 2018, 24-46.
- Atik, D. (2022). Manavgat Altın Susamı’nın Markalaşmasında Coğrafi İşaretin Rol ve İşlevinin Araştırılması. (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Akdeniz Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü Tarım Ekonomisi Anabilim Dalı, Antalya.
- Aytop, Y., & Çankaya, D. (2022). Do Consumers Intend to Purchase the Food with Geographical Indication? *New Medit*, 21(4), 41-50. <https://doi.org/10.30682/nm2204d>.
- Dayısoylu, K.S., Yörükoğlu, T., & Ançel, T., (2017). Kahramanmaraş’ın Coğrafi İşaretli Ürünleri ve İlin Potansiyel Durumu. *KSÜ Doğa Bil. Derg.*, 20(1), 80-88.
- Genç, S. (2021). Coğrafi İşaret Nedir, Neden Önemlidir? <https://www.kisikates.com.tr/blog/cograf-i-isaret-nedir-neden-onemlidir-862> (Erişim Tarihi:16.12.2022)
- Kantaroğlu, M., & Demirbaş, N., (2018). Türkiye’de Coğrafi İşaretli Gıda Ürünleri Üretim Potansiyelinin Değerlendirilmesi. *VIII. IBANESS Congress Series, Plovdiv/Bulgaria*, April 21-22, 2018, 514-521.

- Köleli, Y. (2022). Maraş'ın Coğrafi İşaretli Ürünleri. <https://marasavucumda.com/kahramanmarasin-cografisi-isaretli-urunleri/> (Erişim Tarihi:16.12.2022)
- Resmî Gazete, (2017). Sınai Mülkiyet Kanunu. 10.01.2017, Sayı:29944, <https://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2017/01/20170110-9.htm> (Erişim Tarihi:16.12.2022)
- Şahin, A., & Meral, Y., (2012). Türkiye’de Coğrafi İşaretleme ve Yöresel Ürünler. *Türk Bilimsel Derlemeler Dergisi*, 5 (2), 88-92.
- Şahin, A., & Meral, Y., (2014). Tüketicilerin Coğrafi İşaretli Ürün Algısı: Gemlik Zeytini Örneği. *KSÜ Doğa Bil. Derg.*, 16(4), 16-24.
- TPMK, (2022a). Türk Patent ve Marka Kurumu. <https://ci.turkpatent.gov.tr/sayfa/co%C4%9Fraf-i-%C5%9Faret-nedir> (Erişim Tarihi:16.12.2022)
- TPMK, (2022b). Türk Patent ve Marka Kurumu. <https://ci.turkpatent.gov.tr/Statistics/RegistrationAndApplication> (Erişim Tarihi:16.12.2022)
- TPMK, (2022c). Türk Patent ve Marka Kurumu. <https://ci.turkpatent.gov.tr/Statistics/Type> (Erişim Tarihi:16.12.2022)
- TPMK, (2022d). Türk Patent ve Marka Kurumu. <https://ci.turkpatent.gov.tr/veri-tabani> (Erişim Tarihi:16.12.2022)
- Üzülmez, M., (2020). Osmaniye İlinin Coğrafi İşaretli Ürün Potansiyelinin Değerlendirilmesi. *Journal of Academic Value Studies*, 6(2), 188-196.